

Erdei Gábor: Recenzió a Boros Julianna - Kozma Tamás - Márkus Edina által szerkesztett Community Buidling and Social Innovation című kötetről

Az elmúlt évtizedben a társadalom-, azon belül a neveléstudományban egyre gyakrabban fordulnak/fordultak elő – a kutatási jelentésekben, konferencia előadásokban és tudományos írások kontextusaiban – viszonylag új, vagy korábban kevésbé használt fogalmak. Talán nem túlzás kijelenteni, ebbe a sorba illeszkedik a társadalmi innováció fogalma is.

Az innováció, definíció szintjén, eredendően műszaki területről indult, hozzávetőleg az ipari forradalom korszakából. Persze a latin eredetű szó már korábban is forgalomban volt, azonban szisztematikus, konzekvens használata az iparban megjelenő újító tevékenységek köré összpontosult.

Társadalmi innováció. Van-e ebben bármi új, vagy csak újonnan értelmezünk eddig is meglévő dolgokat, jelenségeket, egyéni és kollektív magatartásokat? Bár az emberiség történetét több megközelítésben is az anyagi kultúra fejlődésének minőségi változásaival, a termelési, gazdálkodási módok közötti eltérések megragadásával, szakaszolásával fejezzük ki, azonban az emberiség teljes története tele van apróbb, máskor jelentősebb, szakaszos, máskor folyamatos újításokkal. Az, hogy ezek mennyire teljesítik az innováció fogalmát, vagy éppen egy kisebb újításról van szó, nem tárgya írásunknak. Az azonban sokkal inkább, hogy ezen látható és kézzel fogható eredmények mögött, talán még inkább, időben előtt, valami más is történt. A gondolkodásban megvalósuló változások – amelyeket tanulás által érhetünk el – majd a praxisban, a cselekedetekben megjelenő más magatartás az alapja minden, a korábbtól megvalósuló eltérésnek. Ez a társadalmi innováció, amely manifesztálódik a társadalmi kontextusok, az adott kultúrában.

Az innovációt, műszaki oldalról megközelítve, az alapvetően referenciának tekinthető, 1992-ben megjelent Oslo Kézikönyv tárgyalja. Ebben jellemzően műszaki tudásról és technológiáról van szó. A későbbi kiadványok (pl. a 2005-ös harmadik kiadás) azonban már másképpen közelítik meg az innováció fogalmát.

„Az innováció

- új, vagy jelentősen javított termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás,
- új marketing-módszer, vagy
- új szervezési-szervezeti módszer bevezetése
- az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben, vagy a külső kapcsolatokban.” (Oslo Kézikönyv).

Figyelemreméltó változás a „technológia” szó eltávolítása a termék- és eljárásinnovációból. Ez nem a technológiai innováció fontosságának kisebbitését célozza, de nyitottabbá teszi a definíciót. Ez a nyitottság aztán azt eredményezte, hogy a fogalom átszivárog a társadalomtudomány területére is, sőt a hétköznapi szókészletébe is bekerül. S persze az általánossá válás, akár a fogalom erodálódásához, illetve értéktelenedéséhez is vezet(het).

A Debreceni Egyetem kutatócsoportja is – tulajdonképpen – saját magát innoválja, amikor a tanuló régiók tárgyalásától a közösségi tanuláson keresztül eljutott a tanulás és társadalmi innováció kapcsolatrendszerének kutatásáig, tárgyalásig. A 10 évvel ezelőtt kezdődő, elsőnek nevezhető korszakban azt vizsgálták, hogy a térben megjelenő legkülönbözőbb tanulások, hogyan alakíthatják, formálják adott tér társadalmát. Ezt követően az eredmények arra sarkalták a kutatócsoportot, hogy tovább lépjen, hiszen a tanuló régió/város/térség fogalomban a katalizátor, a társadalmi tanulás, illetve a közösségi tanulás körül sűrűsödik. Ezt a témakört körüljárva jutottak el oda, hogy a vizsgált problémakört a tanulás és társadalmi innováció lehetséges kapcsolatának oldaláról is lehet értelmezni. A fent leírt tudományos utazás eredményként jutunk el jelen kötetig.

A szerkesztett 252 oldalas angol nyelvű kötet a Community Building and Social Innovation címet viseli. A kiadvány döntően empirikus kutatásokat, esettanulmányokat és részben elméleti írásokat tartalmazó kötet első fejezete a közösségépítés és iskola kapcsolatára fókuszál. Dan Andrea Beáta és Kovács Karolina egy Nagyváradon frissen alapított közösségi iskoláról és a működésében megjelenő gyakorlati tevékenységekről számol be. S körbejárja a kérdést, vajon milyen előnyei vannak egy ilyen típusú iskolának a tradicionálissal szemben.

Tószegi Zsófi és Radnai Imre írásukban egy négy lépcsőben elvégzett kutatásról írnak, amely során a Pécsi Egyetem doktori programjába jelentkező külföldi hallgatók előzetes felkészítésének folyamatát vizsgálták, kutatták. Részletesen bemutatják azt, hogy a járvány hogyan alakította át a tanulási folyamatokat és hogyan alakult ki, a közösségépítési folyamat eredményként a virtuális tanuló közösség, amely sokkal többé vált, mint pusztán tanuló közösség.

Sitku Krisztina tanulmánya egy felsőoktatási intézmény példáján keresztül elemzi a felsőoktatás külső környezetével formálódó kapcsolódást. Azt, hogy egy együttműködés milyen kölcsönös előnyöket generál mind a felsőoktatás, mind a környezetében együttműködő külső szervezetek (vállalatok és egyéb intézmények) számára.

A második fejezetben helyett kapó írások a közösségépítés, közösségfejlesztés és társadalmi tanulás kapcsolatát elemzi. Tulajdonképpen kijelenthető, hogy a két terület és tevékenység (tanulás és közösségfejlesztés) kéz a kézben jár. Benke Magdolna elméleti írása a résztvevő központú tervezés, fejlesztés jelenségét vizsgálja. Az igen érdekes tanulmányában azt boncolgatja, hogy az alulról szerveződő tacit tudások, hogy jelennek meg, jelenhetnek meg a közösségi tervezés és területfejlesztés politikájában.

Boros Julianna és Nyers Szilvia a közösségi alapú tanulás elméletéről és gyakorlatáról értekeznek. Kiemelik a résztvevőközpontú tanulás szerepét, az egyének és közösségek kapcsolatrendszerének építésében. Empíriájukban a közösségi alapú tanulás vizsgálatát felsőoktatási kontextusban végzik.

Bucher Eszter munkája a társadalmi vállalkozásokat, mint a közösségi tanulás egyik formáját és színterét mutatja be. Körbejárja azt, hogy ez a for-profit és non-profit világ határon működő szervezeti forma - miközben megfogalmazza és megvalósítja a társadalmi igényekre adható válaszokat - miként válik a közösség katalizátorává.

Forray R. Katalin és Varga Aranka a szegénységtől a közösségig címmel tette közzé írását a kötetben. Azt anyagon azt mutatja be és tárgyalja, hogy egy adott településre érkező támogatások, pénzügyi források miként nem hasznosulnak abban az esetben, ha nem a nagybetűs közösséghez érkezik, hanem csak a lakosokhoz. Másfelől, mennyi másként hasznosulhatnak a források, ha a saját maga megszervezett közösség veszi ezeket igénybe. Az esettanulmány Tiszabó esetét dolgozza fel.

Mitrovics Zoltán a családi és közösségi kapcsolatok helyreállító szerepéről ír, a büntető intézetekből való szabadulást követően. A resztoratív technika (CSDCS) közvetlenül a szabadulás előtt alkalmazott eljárás, melynek célja a családok és közösségi kapcsolatokat megerősítése. A szerző ezt egy esettanulmány keretében tárgyalja.

A harmadik fejezet a közösségfejlesztés, közösségépítés és kultúra viszonyrendszerét vizsgálja. Mondhatjuk, ez egy klasszikus, évtizedek óta építkező elméleti háttérrel és praxissal rendelkező témakör.

Mike Ádám a Muzsikáló Egészség Alapítvány tevékenységén keresztül vizsgálja a közösségépítést. A korábbi Simonffy Emil Zeneiskola által létrehozott alapítványt és társadalomra ható tevékenységét kvalitatív felméréssel és dokumentum elemzéssel tárgyalja. A zene társadalom formáló hatása egyértelműen kiolvasható az esettanulmányból.

Radócz Miklós a közösségi együttesek és társadalmi innovációk kapcsolatát elemzi. A kutatás és a vizsgálat megmutatja azt, hogy egy alulról, baráti alapon szerveződő együttes hogyan növi ki magát és válik egy település, város kultúráját és közösségét befolyásoló entitássá.

A következő, szintén zenét érintő kutatás Haffner – Kiss Alexandra és Haffner Tamás munkája. Az esettanulmány Tét településen mutatja be azt, hogy milyen szerepet játszik és hogyan válik közösségformálónak egy alulról jövő kulturális kezdeményezés. A kutatás félig strukturált interjúkkal valósult meg.

Ragadics Tamás – Szabó Lilla egy komplex kulturális és művészeti kezdeményezés történetét mutatja be az Ormánság hátrányos helyzetű térségében élő gyerekek körében. Rávilágít arra, hogy egy jól irányzott és pozicionált komplex kulturális kezdeményezés mennyire kezelheti a helyi problémákat, nehézségeket és milyen szerepet játszhat a helyi közösségek megerősítésében.

Varga Kitti munkájában egy a szellemi fogyatékkal élő pécsi gyerekekre irányuló közösségteremtő kezdeményezéséről ír. Munkájában a Fogd a Kezem Alapítvány nyári művészeti táboráról tudósít, s mutatja be a kutatás eredményét, amelynek központi gondolata az integratív (egészséges, illetve fogyatékkal élő gyerekek) közös táboroztatásának érzékenyítő erejének növelése, ennek megjelenítése.

A kötet lezáró negyedik, zárófejezetében – amelynek átfogó címe közösségépítés, közösségfejlesztés és innováció – két elméleti írást látunk, a kötet létrehozók közül, Márkus Edina és Kozma Tamás tollából. Előbbi szerző a közösségi tanulás és innováció kapcsolatát tárgyalja 12 esztanulmány bemutatásán keresztül elemzi a művelődési, kulturális intézmények társadalmi innovációs szerepét. A munkát erősíti, hogy az empiria több Magyarországgal határos ország magyar többségű területeiből származik, tehát nemcsak nemzetközi, de komparatív is.

Kozma Tamás szintetizáló, összefoglaló írása nemcsak lezárja, de mintegy összefoglalja a kötetet. Maga is innovatív, kreatív személy lévén, új kérdéseket, megfontolásokat javasol, újabb narratívákra tesz ajánlatot. Várhatóan ebbe az irányba megy tovább a kutatócsoport munkája is.

A kutatócsoport és a most megjelent kötet is, minden szempontból jó helyen és időben jár, hiszen nemzetközi dimenzióban nemcsak az Európai Unió, amely a 2010-es évektől egyre erőteljesebben vizsgálja és szinte szakpolitikát épít a társadalmi innováció köré, de az OECD korábbi világát kevésébe érdeklően nyit a társadalmi innováció felé. Másrészt, a társadalmi innováció problémaköre hazai relációban is felértékelődött.

A legújabb hazai kezdeményezés, a tavaly létrehozott Társadalmi Innováció Nemzeti Laboratórium (TINLAB) projekt konzorciuma is számít a Debreceni Egyetem kutatócsoportjának munkájára és kutatási eredményeire, így szakmai tevékenysége és teljesítménye ezen hálózaton keresztül is követhető lesz. Jelen ismertetett kötet, a társadalmi innováció kutatásának, a területet vizsgáló tudományos tevékenységfolyamnak egy fontos, szignifikáns állomása.

Felhasznált irodalom:

- Julianna, Boros – Tamás, Kozma – Edina, Márkus eds. (2021): Community Building and Social Innovation. CHERD – Debrecen University Press, Debrecen, p.252.